
vera marković

URBANA GERILA U NAPADU I ODBRANI

U poslednje vreme u nas sociologija sporta postaje polje intenzivnog interesovanja istraživača. Naravno, ne samo zahvaljujući entuzijazmu istraživača, već i urgentnosti rešavanja problema eskalacije nasilja na sportskim terenima i tribinama stadiona. Za poslednjih desetak godina formirano je nekoliko istraživačkih timova koji sistematski prikupljaju empirijsku građu o strukturi sportske publike, ponašanju različitih njenih segmenata i frekvenciji i oblicima nasilja. Objavljeno je više monografija, bibliografskih pregleda, zbornika i empirijskih studija, organizovani su stručni i naučni skupovi. Jedan od plodnijih autora u ovoj oblasti, Dragan Koković, knjigom *Doba nasilja i sport* (Sport's World i Oko, Novi Sad, 1990) daje nov značajan doprinos ovim naporima. Problem je sagledan iz različitih uglova, odgovoreno je na mnoga pitanja, ali je još mnogo više onih na koja tek treba odgovoriti.

Očigledan porast učestalosti nasilničkog ponašanja na tribinama, posebno međunacionalnih sukoba, izazvao je i zabrinute reakcije sportskog i političkog establišmenta, koje su bile praćene licemernom zaprepašćenošću i često se (uz svesrdnu pomoć novinara) svodile na konstruisanje imaginarnih "scenarija" u koje su "naši" upleteni bez ikakve krivice, etiketiranje "njihovih" različitim etiketama koje će kasnije postati deo šireg medijskog rata na svim planovima, a zatim i pravog ratnog informisanja. Pri tom, podseća nas Koković, jezik sportskog novinarstva je jezik zagaden nasiljem: "pobeda, poraz, napad, odbrana, otpor protivnika, rasturanje protivnika".

Na stadionima se okupljaju oni kojima je lopta i priredba zgodna prilika za izlivanje svakojakih strasti, način oslobađanja kompleksa i frustracija koje donosi ovo pakleno doba, upozorava Koković. Iskazuju se različite nacionalističke strasti, retrogradni izlivi mržnje sa tužnim krajem koji onespokojava mnoge ljude. Igraju se igre oko sporta u kojima su mladi ljudi "taoci krvi i igara".

Nacionalistički ispadi na tribinama "naših" stadiona dugo su i uporno prećutkivani, čak i kada su prevazilazili nivo verbalnog "prepucavanja". Tako su, na primer, posle susreta Crvena zvezda - Dinamo (26.XI 1989), u sportskoj štampi naslovi ukazivali na korektnu atmosferu: "Derbi protekao bez incidenata", "Skandiranje bez vredanja" i slično, a među skandiranim porukama pomenuto je samo "Srbija, Srbija", i "Slobo Šrbine, Srbija je uz tebe". Međutim, naši su posmatrači registrovali na ovoj utakmici nekoliko desetina skandiranih poruka, uglavnom veoma uvredljivog (npr. "Ustaše, ustaše") ili provokativnog sadržaja (preko internog razglasa pesma: "Ravna Gora puna mitraljeza, dobio ih Draža od Engleza"), kao i kratak ali žestok sudar Delija sa policijom posle utakmice, kamenovanje automobila, oštro "pendrečenje" i povrednog policajca koga je grupa navijača šutirala. Uzgred, "Slobo Šrbine" skandirano je na ovom susretu samo dva puta (u 15. minutu prvog i 6. minutu drugog poluvremena) kao odgovor na provokativne pesme Boys-a.

Pri tom, ni naši nisu uvek bili "naši" - zabrinutost establišmenta naglo je porasla kada su, na tribinama beogradskih stadiona preovladavali politički simboli opozicije u najvijačkoj ikonografiji, kada je antikomunizam postao zajedničko mesto navijačkih poruka, ili kada su u omiljenoj navijačkoj pesmi zagrebački i beogradski navijači zajedno "pekli" srpskog lidera. Zazvonila su zvona na uzbunu, poruke su odjednom "pročitane" kao nacionalističke, pljuštale su osude, traženi krivci i vinovnici, zahtevano jačanje represivnih mera.

Naši su definitivno prestali da budu "naši" na beogradskim ulicama 9. marta kada su Delije, kao anonimni junaci urbane gerile, probili policijske kordone, paniku mase pretvorili u pobedonosni juriš u skladu sa najboljom tradicijom ovih prostora i tako sprečili posledice koje bi, u takvim uslovima (kordoni na svim izlazima sa Trga, ogroman broj prisutnih, među kojima i mnoštvo dece, žena, starijih građana, oblaci suzavca i mlazevi hladne vode) bez svake sumnje bile još mnogo dramatičnije. Insistiranje na "rušilačkom" karakteru demonstracija, kojim se zamagljuje surova represija sistema nad opozicijom, stvorilo je uslove za "plišanu

evoluciju" u kojoj su i urbani gerilci našli svoje mesto, vrlo profesionalno obezbeđujući red oko Česme i učestvujući sa entuzijazmom u radu svih "službi" koje su organizovane. Nažalost, sve tekovine martovskih događaja utopile su se ubrzo zatim u talasu rastućeg nacionalizma, u homogenizaciji koja je postrojila ratne čete pod isti barjak, ili pod nekoliko barjaka koji slušaju istu trubu. U tim četama marširaju i mnogi "prvoborci" martovske pobune.

Kako objasniti ovakav sled promena? Kako je moguće da nasilje pobune smeni mekoća "pliša"? Da li je bio nužan povratak nasilju? U veoma sugestivnom predgovoru Kokovićevoj knjizi, Đura Šušnjić kaže: "Jednom svetu zasnovanom na moći mora se otkriti jedan svet zasnovan na ljubavi. Zaštita od nasilja izaziva nelagodu kao i samo nasilje. Ako se neko štiti od nasilja uzvratnim nasiljem, onda je ušao u začarani krug iz koga nema izlaza. Lanac nasilja ne može se prekinuti sve dok se na nasilje uzvraća nasiljem." Kratkotrajna dodir "pliša" bio je, ne samo za "gerilu", spontani pokušaj pronalazjenja tog jedinog efikasnog načina kojim se represivnom sistemu suprotstavlja superiornošću nenasilja. Vraćanje ustaljenim obrascima olakšala je većta ekvilibristika sistema - povučena je oštra crta između demonstracija i "evolucije" da bi, posle kratkog kolebanja, vlast afirmisala "evoluciju" i brzo je uvukla pod svoj kišobran. U ispražnjenom polju ubrzo su se čuli vesnici novog talasa nasilja - ratne trube.

U Kokovićevoj knjizi, uz analizu mnogobrojnih teorija i modela kojima se objašnjavaju uzroci nasilja i uslovi u kojima ono nastaje, posebno mesto ima razmatranje nasilja u sportu, kao segmenta svakodnevnog nasilja u savremenom društvu.

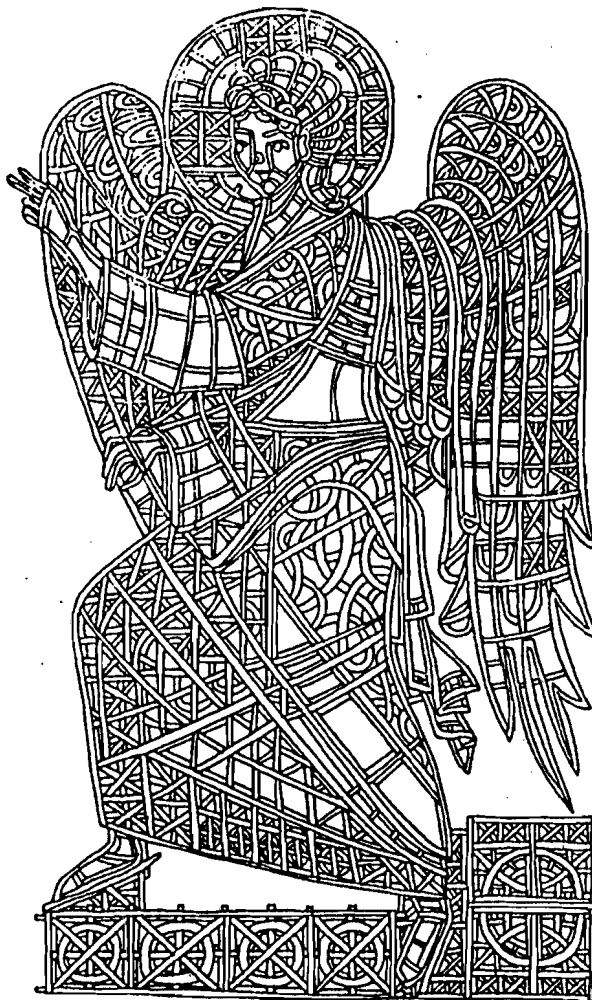
Nasilje i agresivnost u sportu ne treba kvalitativno drugačije vrednovati od bilo kog područja ljudske delatnosti, smatra Koković. "Kap nasilja" u sportu verovatno se namerno dozira da bi se atraktivnost i dramatika povećali ali, kada se "dozimetar nasilja" pokvari, upozorava nas autor, anticipirajući buduća zbivanja, u nasilju kao svakodnevnom događaju tražićemo kap sporta.

Na primerima sportskih događaja Koković analizira procese prerusavanja, minimiziranja, podele na *mi* i *oni*, namerne dramtizacije događaja u drugim sredinama. Posmatrano sa današnje distance, ništa ne treba dodati autorovim zaključnim rečenicama:

"Dobro je znano, da kada se 'mi' izgovara toplo i osećajno, onda su hladnoća i praznina rezervisane za 'one

VERA MARKOVIĆ

tamo'. Na taj se način trasira put nasilju i mržnji, čije posledice jesu kod nas videne, ali su još uvek nesagledive."

M.S. VOJNOVIĆ

Mirjana Stojanović Vojnović